

Főbb kutatási eredmények – összegzések, 2011 előtt

Módszertani problémák az emberölés kriminálhistóriai vizsgálataiban (2010)

Az emberölés kriminálhistóriai vizsgálatát előkészítő áttekintést egy nemzetközi projektbe való meghívásunk kapcsán végeztük el. Arra a következtetésre jutottunk, hogy mivel az emberölések történeti vizsgálatához szükséges előfeltételek, tudományos környezeti adottságok, és finansziális feltételek csak részlegesen állnak rendelkezésre, továbbá az iniciált kutatás nagy forrásigénnyel járna, és a várható eredményeknek csekély gyakorlati hasznosíthatósága lenne, az emberölések historikus kutatásával kapcsolatos kutatási projekthez nem látszik időszerűnek csatlakozni.

A historikus kriminológiának ma még nincs egységes módszertana, kirajzolt szerkezete, elfogadott kutatásirányai. Az emberölések történeti alakulásának vizsgálatával holland és francia szaktörténészek foglalkoznak, de a terület ott sem tartozik a történelemtudomány fősodrába, meglévő módszertana inkább vitatott, mint általánosan elfogadott. Ha az emberölések történetét részben kultúrtörténetnek, részben statisztikai problémának tekintjük, akkor a kutatási terület megközelítése a mikro-történelemírás, illetve a történeti statisztika irányából történhet. A tudománytörténet és a modern magyar államtörténet időszakát érintő adatmennyiség szempontjából viszonylag kedvező előfeltételek állnak rendelkezésre, ez azonban korábbi időszakokra nem érvényes. Az emberölések történeti vizsgálatának középkori forrásai igen nehezen hozzáférhetőek, rendszerezhetőek és konceptualizálhatóak.

A témában folytatott nyugati kutatás már az előfeltevések szintjén is problematikus, hiszen nehezen bizonyítható, hogy az emberölések szám- és aránycsökkenése mögött az európai civilizációban bekövetkezett és előrehaladó humanizálódási folyamat áll. Sokkal inkább feltételezhető, hogy az emberölések csökkenése egy igen bonyolult szociális összefüggés-rendszer elemeinek egymásközti kölcsönhatásaiból ered. Különösen problematikus visszatekinteni az 1300-as évekig. A nemzetközi és hazai adatok összehasonlítása az erőszakos cselekménynek vonatkozásban inkább ezek növekedésére látszik utalni, az emberölési adatok bevonásával az összehasonlításba arra a következtetésre juthatunk, hogy az emberölések csökkenésével párhuzamosan emelkedik más erőszakos cselekmények száma és aránya. Ez a statisztikai közlekedőedény-effektus is a kemény mutatók vizsgálatára ösztönöz: a társadalom korstruktúrája jelentős átalakulásban van, számszerűen és arányukban is csökkennek az emberölés tekintetében elkövetőként veszélyes, áldozatként veszélyeztetett korosztályok. Szélesedett a középosztály. Jelenősen javult az orvoslás színvonala és a súlyos, életveszélyes testi sérülést szenvedettek életben-maradási esélye. Sokat finomodott az ítélkezési gyakorlat, ennek köszönhetően a halálos kimenetelű

cselekmények kapcsán differenciált jogi kategóriarendszer keletkezett, ami a korábbi időszakok, de leginkább a pre-modern időszakok tekintetében felveti az egyéb erőszakos cselekményektől való elhatárolás, valamint a besorolás kérdését, ami a jelzett időszakokra nézve megoldhatatlan módszertani problémát jelentene.

A szélsőjobbaldalsággal és erőszakkal kapcsolatos attitűdök empirikus vizsgálata a felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttek körében
(2010)

Az empirikus kutatás társadalmi tekintetben mértékadó szociális réteget célt meg, amely nagyszámú népességet reprezentál és attitűdjei meghatározó jelentőségűek. A kutatásban 300 fős, főiskolákon tanuló, középosztályi fiatalokból álló mintát terveztünk felmérni. A felvétel végül 231 értékelhető kérdőívet eredményezett. A kutatásba két, eltérő szakmai orientációjú főiskolát, egy budapesti humán és egy vidéki műszaki dominanciájú főiskolát vontunk be. A lekérdezés a főiskolákon tanuló populáció tekintetében életkorra, biológiai nemre, iskolai végzettségre és állandó lakhelyre vonatkozóan reprezentatív volt. A szülők képzettsége és foglalkozása tekintetében megfelelt a várakozásoknak, tehát valóban a „társadalmi közép közepét” sikerült eltalálnunk.

A kutatás eredményei azt jelzik, hogy a demokratikus pluralista értékrendet a megkérdezettek csak a didaktika szintjén sajátították el. A megkérdezettek körében alig néhányan mutatnak bármiféle szimpátiát agresszív, antidemokratikus magtartások vagy eszmerendszerek iránt, ugyanakkor a demokratikus pluralista értékvilág elfogadottsága, illetve az ahhoz való ragaszkodás mögött nincs megfelelő tudás és belsővé tett érvrendszer. A válaszok a szolidaritáshiányt, a demokratikus deficiteket, a minimális társadalmi ismereteket, illetve az ismerethiány és a gondolatlanság miatti lelkiismeret-furdalás hiányát jelzik.

Következtetésünk szerint elengedhetetlen az általános és középfokú oktatásban a történelmi és társadalmi ismeretek oktatásának megerősítése, és a demokratikus politikai tudatossághoz elengedhetetlen közpolitikai alap- és háttérismeretek folyamatos és céltudatos terjesztése, amelyre Németország kínál jó példát.

**A szabad véleménynyilvánítási jog túllépésének büntetőjogi
következményei. Gyűlölet bűncselekmények Magyarországon és
Németországban (I.)**

(Utasi Judittal közösen)

(2010)

A kutatás során áttekintettük az Európai egyezményeket és dokumentumokat, beleértve az Európa Tanács, az Emberi Jogok Európai Bírósága határozatait, valamint az Európai Unió kerethatározatát, és definiáltuk a holokauszttagadás gyűlöletkeltő motivációit. Ennek kapcsán összegyűjtésre, összehasonlításra és elemzésre kerültek a német vagy részben német nyelvű országok vonatkozó jogszabályai.

A mai német jogrendszerben a történelmi tapasztalatok alapján kiemelkedő jelentőségű a fajgyűlölet kifejezésének büntetőjogi szankcionálása. A gyűlöletbeszédet bünteti a 185. § becsületsértési tényállása, valamint a büntető törvénykönyv gyűlöletre uszításról szóló 130. cikk 1. bekezdése. Az osztrák büntető törvénykönyv a közrend elleni cselekmények fejezetében, az uszítás tényállásában tilalmazza a gyűlöletbeszédet vagy a gyűlöletpropaganda minden formáját, ha az a közrendet veszélyezteti, vagy az emberi méltóságot súlyosan sérti. A rasszizmus megnyilvánulásai Svájcban a büntető törvénykönyv (StGB) 261bis cikke valamint a Katonai büntetőtörvénykönyv 171c pontja alapján büntethetőek. E szabályozások, bár jogi szerkezetüket, megoldásaikat és szövegezésüket tekintve igen különbözőek, ugyanazt a demokratikus politikai célrendszert szolgálják, miközben intenzív vitákat indukálnak a politikai nyilvánosság fórumain.

A gyűlöletbeszéd kutatás keretében került sor az angol nyelvű szakirodalom feldolgozására is. Az amerikai alkotmány első tíz kiegészítését tartalmazó Bill of Rights első jogként említi a korlátlan szólás- és sajtószabadságot. Vannak védelmet nem élvező beszédek, így a gyermekpornográfia, a bujaság, az obszcenitás, a rágalmazás, a profán beszéd és a „fighting words.” További kategória a korlátozott védelmet élvező beszédeké, így pl.: a reklámok, a „kereskedelmi beszéd”. Az Egyesült Államokban a holokauszttagadást nem büntetik. Az amerikai jogászok többsége által vallott nézetrendszer gyökeresen eltér az európai modellektől, és azt vallja, hogy a közbeszéd a különböző közösségek elfogulatlan versenyének hivatalos küzdőtere. A gyűlöletbeszéd tiltása ezért összeegyeztethetetlen az „eszmék arénájával”, ahol ugyanakkor közömbösek az anyagi egyenlőtlenségek. A brit modell vizsgálata azért fontos, mert szemléletében eltér az Egyesült Államoktól és Európától is. Nem lévén egységes, írott alkotmány, a bíróságok ítéletei, és az íratlan szokásjog biztosítja a szabadságjogok védelmét, ezért a szabad szólás egy negatív jog, amelyre más joggal szemben, kivételként lehet hivatkozni. A szabályozás a másokban felkeltett, vagy felkelthető gyűlöletet tekinti lényegi elemnek, azt akarja korlátozni, a

közösségek védelmét pedig egyáltalán nem kívánja ellátni, sérelmük irreleváns. A szigetországban a holokauszttagadás nem büntetendő, viszont teljes elutasítással találkozunk minden fórumon a szisztematikus népirtás megkérdőjelezői.

A kutatás a magyar jogi szabályozás körüli vita feldolgozásával, a pro és kontra elhangzó érvek bemutatásával arra törekedett, hogy a gyűlöletbeszéd kezelése kevésbé tűnjön megoldhatatlan feladatnak. A magyar közéletben lassan két évtizede visszatérő téma a szólásszabadság szabályozásának „elhibázott” volta, amely szembemelve a magyar közállapotokkal, a közbeszéd hiányával, az amerikai mintát követi. A büntetőhatalom igénybevétele mellett voksolók a büntetés elriasztó, visszatartó erejével, és az állam erkölcsi ítéletének kinyilvánításával érvelnek. A kritikusok szerint a gyűlöletbeszéd sohasem tapasztalt mértékben terjed, virágzik, és a demokrácia ellenségei védőernyőként használják a demokrácia által biztosított jogokat. Sok elemző véli úgy, hogy az ABh1. által idealizált jövőképet nem igazolta a valóság. Eközben a magyar alkotmánybíróság a vélemény-nyilvánítási szabadságot a lehető legtágabban értelmezi, eltekintve a konkrét politikai háttértől. Az építő kritikák összegyűjtésével a kutatás helyes mederbe kívánta terelni a szabad véleménynyilvánítás kielégítő megoldását. A büntetőjog hatályos szabályai képesek érvényre jutni a kirekesztő megnyilvánulásokkal szemben, ha következetesen, aktívan alkalmazzák azokat.

A modern politikai iszlám eszmevilágának és politikai praxisának kialakulása

Hassan al Banna és Sayyid Qutb szellemi hatása valamint a Moszlim

Testvériség mozgalmának létrejötte és tevékenysége

(2009)

A politikai iszlám eszmevilágát főként két kortársi iszlámista gondolkodó, Hassan Al-Banna és Sayyid Qutb munkássága határozta meg, eszméik és politikai tevékenységük máig a politikai iszlám fundamentumát képezi. A politikai iszlám mögött álló univerzalista filozófiai rendkívül hatékony, dichotóm módon egyszerű, instrumentalizálható. Támponyt nyújt a harcos iszlám katonáinak vagy az öngyilkos merénylőknek a megértésében. Al-Banna és Qutb azonos céljaik ellenére ellentétpárt is alkotnak, egyikük a politikai és társadalomszervező taktikus, a másik inkább elveiben megtörhetetlen próféta. Az Iszlám Testvériség társadalmi hálózata által képviselt eszméik áthallásai félreérthetetlenek mind a fasiszta, mint a kommunista eszmerendszerek és mozgalmak irányába.

Hassan al Banna eszmevilágában az Iszlám egyszerre vallás és társadalmi rend, állami népgazdasági, erkölcsi, spirituális rendszer, amely legfőbb feladatának a moszlim társadalomban érvényesülő szekularista tendenciák visszafordítását, a régi, hagyományos iszlám értékek érvényre juttatását, végcéljának a kalifátus restaurációját tekinti. Al-Banna a tradicionalizmus és modernizmus határmezsgyéjén

állva mindkettőből merít annak érdekében, hogy a modernitás eszköztárát felhasználva visszanyerhesse a tradicionalista, kollektivista értékvilág előnyeit. Sayyid Qutb az Iszlám Testvériség mozgalmanak másik meghatározó egyénisége volt, aki 1945-től egyre radikálisabb eszméket vall. Az USA-ban szerzett negatív tapasztalatai következtében visszafordult az iszlám hagyományok felé. Qutb dualisztikus politikai és társadalmi világképe börtönévei alatt kristályosodott ki. Két központi fogalma az iszlám-előtti tudatlanság, amelyben a nyugati világ társadalmi megrekednek, és az Isten által uralt világ. Ennek rekonstrukciója szükségessé teszi az iszlámon kívüli kultúra elvetését, és a szent háború folytatását, amelyet egy élcsapatnak kell vezetnie. Al-Banna és Sayyid Qutb gondolatai az Iszlám Testvériség mozgalman keresztül váltak hatékony társadalmi tényezővé. A szervezet az 1930-as években rendkívül gyorsan növekedett népszerűségében, és gyorsan terjedt Egyiptom határain kívül is az egész moszlim világban. A Moszlim Testvériség mára világszintű hálózattá vált, amely harci tevékenységét különféle elnevezésű szervezeteken keresztül főleg a Közel- és Közép-Keleten fejt ki, miközben folyamatosan terjeszkedik Észak-Afrikában és legújabban Amerikában és Európában is, de eredeti fundamentalista antipolitikai attitűdje háttérbe szorulóban van.

A politikai iszlám egyes harci szervezetei és stratégiái

A Hamasz és a Hezbollah

(2009)

A Hamaszt és a Hezbollah nevét a közvéleménye mindenekelőtt izraeli civil és katonai létesítmények ellen végrehajtott akciókról, főként az öngyilkos merényletekről ismeri. Utóbbiak tömeges alkalmazása valóban megkülönbözteti őket más terrrorszervezetektől. Kevésbé ismert, hogy ezek a szervezetek harci tevékenységük mellett társadalmi ellátó szervezetként és jól szervezett politikai pártként is működnek. Megjelenésükkel a közel-keleti konfliktusgóc elszigetelt politikai és katonai konfliktusok sorozatából a civilizációk összeütközésének terepévé vált: a konfliktus iszlamizálódását figyelhettük meg. Ennek ellenére mindkét szervezet fejlődésében a normál politikai szervezetté válás tendenciája mutatkozik. Ma már inkább fegyveres politikai pártok, semmint politizáló harci szervezetek.

A Hamaszt és katonai egységeit a közvéleménye mindenekelőtt izraeli civil és katonai létesítmények ellen végrehajtott akciókról, főként az öngyilkos merényletekről ismeri. Utóbbiak tömeges alkalmazása valóban megkülönbözteti más terrrorszervezetektől. A gázai palesztin autonóm területeken azonban kiterjedt karitatív szolgálatot is végez. 2006 óta politikai pártként tevékenykedik, a 2006. januári választásokon abszolút parlamenti többséget szerzett a Fatah-hal szemben. A két palesztin rivális közötti konfliktus abból adódik, hogy a Fatah szekularista nemzeti mozgalom, a Hamasz univerzális, fundamentalista vallási mozgalom, amely egyfajta totalitarizmusként az iszlám állam, megteremtését tűzte ki céljául. Fejlődése

négy szakaszon ment keresztül. Az 1967–1976 időszakban kiépült az Iszlám Testvériség hálózata a Gázai övezetben, az 1976–1981 időszakban megteremtődtek oktatási és szociális intézményei. 1981–1987 a politikai befolyás megszerzésének és a fegyveres harcra való felkészülésnek az időszaka volt, 1987-től pedig jihadba ment át. A Hamasz Kartája a fundamentalista iszlám legfontosabb stratégiai dokumentuma, amely össze foglalja a szervezet politikai filozófiáját, politikai céljait és módszertanát. A szöveget első magyar forrásközlésként a kutatás záró tanulmányában szó szerinti idézetben közöljük.

A Hezbollah, Isten Pártja, megjelenésével a közel-keleti válsággóc elszigetelt politikai és katonai konfliktusok sorozatából a civilizációk összeütközésének terepévé vált. Ez esetben is a konfliktus iszlamizálódását figyelhetjük meg. A Hezbollah az izraeli hadsereggel szembeni harcoló síita katonai szervezatként jött létre Libanonban 1982-ben, de egyúttal jól szervezett politikai párt és társadalmi ellátó szervezet is, hasonlóan a Hamaszhoz. A 2000 évi izraeli kivonulást követően a Hezbollah hatalma alá vonta a Libanon déli területeit és folyamatosan kisebb akciókat hajtott végre a határterület mindkét oldalán, de külföldön is. A Hezbollah idővel egyre inkább átgondolt politikai keretet kapott, kilépett iszlámista világforradalmi szerepéből és a helyi politikai felé fordult: libanonizálódott. A 2006 évi háború Izrael és a Dél-Libanont megszállva tartó Hezbollah erői között Izrael számára katonai kudarcot, a Hezbollah számára viszont jelentős sikereket és nemzetközi presztízsnövekedést hozott. A Hezbollah elvi programját első magyar forrásközlésként a kutatás záró tanulmányában szó szerinti idézetben közöljük.

A terrorizmus szociológiai elméletei (2008)

A kutatás homlokterében a vonatkozó szakirodalom legfontosabb következtetéseinek rendszerezése és elemzése állt. A terrorizmus szociológiai elméletei több réteget képeznek, az elméletalkotás súlypontja a nemzetközi rendszer sajátosságaiból következően a vonatkozó angolszász szakirodalmon nyugszik. Részben az angolszász társadalomtudományosság, részben a terrorizmus jelenségeinek jellegéből adódik, hogy a szerteágazó elméleteket egy szociálpszichológiai jellegű fővonulat foglalja keretbe. Az elméletképzésben a hidegháború végét követő változások cezúráját jelentenek, hiszen azt követően vált a terrorizmus globális fenyegetéssé, miközben eszköztára is kiszélesült. Ebben áll „újszerűsége”, nem pedig nemzetközi terrorizmus eszmevilágának megújulásában, hiszen az már a hidegháború időszakában is globális volt. A terrorfenyegetés elhárításának újszerűsége sokkal világosabban kidomborítható, hiszen egyfelől technikai / instrumentális jellegű, másfelől azonban komplett prevenció elméletté szerveződik, amely egy új tudományág, az általános biztonságtudomány felé kövezi az utat. A terrorizmus jelenségének kialakulását a politikai megközelítések mellett pszichológiai, szervezetszociológiai és multikauzális részelméletek magyarázzák. A

pszichológiai elméletek igényt formálnak a terrorizmus általános elméletének megalkotására, ezek a kísérletek azonban még komplex változataikban is egyszerű modellekben gyökereznek, amilyen a frusztráció-agresszió, a negatív identitás, vagy a nárcisztikus személyiség hipotézise. Jóval ígéretesebbek azok a modellek, amelyek a terrorista csoport kialakulását, a terroristává válást a motivációk sokasodásának szintjéről a csoportszerveződésen át az ön- és tömeggyilkos akció megvalósításáig sokváltozós dinamikus folyamatként írják le. Ebben szerepet kapnak mentális prekondíciók, csoportdinamika és alkalmazkodás, ideológiai / vallási elkötelezettség és az ártatlanok elleni erőszak racionalizálása. Az ezekből derivált „terrorista profil” számos hiányossága ellenére empirikusan megalapozható, szociológiai tekintetben strukturált képet nyújt, amely a prevencióban jelentőséggel bír. Az terrorizmussal kapcsolatos elméletek tanulmányozásának legfontosabb következtése az, hogy a terrorizmus a politikai világ jelensége, megelőzése és megakadályozás legfőképpen politikai eszközökkel történhet, ezek között fontos szerepet játszhatnak ágazatpolitikai, főként külpolitikai, szociálpolitikai, büntetőpolitikai és igazgatáspolitikai módszerek.

A politikai iszlám szellemi gyökerei és ideológiai (2008)

Az iszlám világ vallásos illetve kulturális mezben jelentkező radikális társadalmi mozgalmi tekintetében kontinuitás mutatható fel a gyarmati felszabadító mozgalmakkal és ezek eszmevilágával. Szembetűnő, hogy a korai modernitás időszakában ugyanaz az eszme nagyjából azonos időben a moszlim világ földrajzilag távol eső helyein több forrásból tör elő, mégpedig nem a teologikus iszlám, hanem javarészt a laikus iszlám köréből, eszmei vezetői nem csak hittudósok, hanem világi teoretikusok. Haladó tradicionalizmusuk fokozatosan a Nyugat és az azt kiszolgáló uralkodó osztályok ellen fordult, mára pedig az iszlám társadalmi gondolkodás fősodrába került. A politikai iszlámizmus egyik első jelentős szervezetét, a Moszlim Testvériséget 1928-ban alapította a gyarmati rendszer felszámolásáért küzdő Hasan Al-Banna. A politikai iszlám kezdeti változatában a nemzeti felszabadítás és modernizáció egyik alternatív ideológiája volt. Közkeletű elképzeléssel szemben azonban nem volt hagyomány nélküli. Al-Banna és a vele eszmei rokonságban állók egy korábbi generáció eszméiből merítettek, amikor magukévá tették Dzsamál-ud-Dín al-Afgháni és Muhammad Abduh gondolatait, de gyökereiket keresve még régebbi időszakokra is visszatekinthetnének az időben. A mai iszlámizmus talán legkorábbi rétegét a 18. századi iszlám reformmozgalmakban. Ezek egyik legismertebbike, a Mohamed Ibn Abdul Vahhab által alapított, később vahabitának nevezett mozgalom, amelynek máig ható befolyását a Szaúd dinasztíával való politikai szövetségkötése alapozta meg. A 20. századi fundamentalizmus elődei utáni kutatást természetesen tovább folytathatnánk, hiszen a kereszténységhez hasonlóan az iszlámban is szinte a kezdetektől bukkannak fel a Próféta eredeti intenciójának

megfelelni akaró neotradicionalista reformmozgalmak és reformátorok. Az Oszmán Birodalom széthullása után a Közel-kelet államai nyugati modernizációs mintákban keresték a felemelkedés útját. Az állam és egyház erőszakos szétválasztásának hatására az iszlám átpolitizálódott, a szekularizációval az iszlám kormányzás, törvényesség, életmód elveit helyezte szembe, a Nyugatot az elmaradottság fő okaként, a társadalmi modernizációt lopakodó imperializmusként leplezte le. A politikai iszlám tevékenysége három részterületre bomlik. Egyrészt – saját értelmezése szerint – totális háborút visel a Nyugat és kiszolgálói ellen, másrészt aktív társadalompolitikai és szociális tevékenységet folytat, iskoláin, és karitatív létesítményein keresztül terjeszti nézeteit, igyekszik behatolni az államigazgatásba, és közfunkciókat leválasztani róla, harmadrész pártpolitikai eszközökkel képviselteti magát a képviselői testületekben, a fennálló politikai rendet belülről bomlasztja. A politikai iszlám eszmevilága főként két kortárs iszlám gondolkodó, Hassan Al-Banna és Sayyid Qutb munkássága alapján kerül bemutatásra. Párhuzamosságokban bővelkedő egyéni sorsuk, eszmeviláguk és politikai tevékenységük máig a politikai iszlám fundamentumát képezi.

A nemzetközi migráció kockázati tényezői Európában és Magyarországon (2007)

A nemzetközi migráció kockázati tényezői Európában és Magyarországon című kutatás keretében elvégzett „A nemzetközi migráció tendenciái a 20–21. században elméleti és történelmi nézőpontból” című rész kutatás a nemzetközi elméleti és történelmi szakirodalom feldolgozása alapján bemutatja a migráció – benne a munkaerő-migráció és a kényszermigráció illetve a legális és illegális migráció - alapvető kockázati tényezőit Európában, szót ejt ezek történelmi és jelenkori gyökereiről és tendenciáiról, kitérve Európa demográfiai problémáira is. A kutatásban megjelennek a nemzetközi migrációval kapcsolatosan létrejött társadalomtudományi és ökonómiai elméletek, egyebek között az integrációval és mobilizációval kapcsolatos teóriák. A kutatás foglalkozik az iszlám világ és az euroatlanti nagyrégió közötti népességmozgásokkal, és az ezekkel összefüggő társadalmi feszültségekkel. Kitér a migráns tömegek súlyos integrációs nehézségeire és az ezzel kapcsolatos társadalompolitikai feladatokra is. „A bevándorlás intézményrendszerének alakulása Magyarországon a 20. században” című rész kutatás áttekinti a migrációs intézményrendszer változásait 1918-tól a 1997. decemberben elfogadott menedékjogi törvény megalkotásáig illetve a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal létrejöttéig. A "Bevándorlás Magyarországon a rendszerváltás tágabb időszakában" című rész kutatásból kiviláglik, hogy a 80-as évek utolsó harmadában Magyarországnak már szembe kellett néznie a határokon átlépő migrációhoz kapcsolódó feladatokkal. A román állampolgárságú magyar menekülők mellett az NDK-ból is érkeztek menekülők. A jugoszláviai polgárháború során az etnikai tisztogatások elől Bosznia-Hercegovinából 48.000 fő menekült Magyarországra. 1997-től a koszovói háború elől

menekülő albánok, szerbek és magyarok érkeztek, közben egyre nagyobb számban jelentek meg Európán kívüli menekülők is. Magyarország 1988 és 2007 között közel 200.000 menekülőnek nyújtott biztonságos életfeltételeket. 1989-től 2000-ig közel 80.000 menekültkérelmet nyújtottak be Magyarországon, 33.000 menekültügyi eljárás indult, de csak mintegy 10.000 fő kapott menekült státuszt, eközben 25.000 elutasító határozat született. Máig mintegy 45.000 fő vándorolt be legálisan. Ezek háromnegyede magyar etnikumú, de 1997-től megjelentek a kínaiak is. Az éves kiutasítások összes száma 4-5 ezer körül állandósult. "A külföldi állampolgárok bűnelkövetése Magyarországon" című rész kutatás a kriminálstatisztika alapján elemezte a külföldi bűnelkövetők szerepét a magyarországi bűnözésben. A 90-es évek közepétől az ezredfordulóig az összes ismertté vált elkövető 3-4%-a volt külföldi, az ismertté vált cselekményeknek pedig 2-3 %-át követték el külföldiek, ami számszerűleg 10-12.000 bűncselekményt jelentett. A külföldi bűnelkövetők száma a rendszerváltás kezdő évétől máig átlagosan mintegy 1000 fővel emelkedett, de bűncselekményeik száma megháromszorozódott. A növekedés legfontosabb tényezői a közrend elleni, az államigazgatási valamint a vagyon elleni cselekmények. A külföldiek államigazgatási cselekményeinek felszaporodása aligha kíván különösebb magyarázatot a társadalmi- gazdasági átalakulás ismeretében. A bűnelkövető etnikai csoportok rangsora átalakult. A román állampolgárok 1991-től őrzik vezető helyüket. Kínai elkövetők cselekményeiről 1995 óta vannak adataink, körükben a migrációval és a kereskedelmi tevékenységgel összefüggő jogellenes cselekmények jellemzőek.

Bevezetés a terrorizmus kriminológiájába I.

– *Definíció, tipológia, jog és történelem*

(2005)

A tanulmány most megjelenő első része a terrorizmus kriminológiájának alapvető mozzanatát, a terrorizmus definiálhatóságát állítja a vizsgálat középpontjába, és megállapítja, hogy nem alkotható általános érvényű definíció, a jelenleg forgalomban lévő társadalomtudományi és jogi meghatározások számos kívánnivalót hagynak maguk után, értelmezési nehézségeket támasztanak. Ezért a Szerző inkább a tipológiai megközelítés mellett teszi le voksát, és emellett érvelve sorra veszi a terrorizmus fogalma alá sorolható egyedi történelmi jelenségek mellett a terrorizmus elhárításával és leküzdésével kapcsolatos igazgatási területeket, valamint ezek teendőit is.

(*Kriminológiai Tanulmányok 43., 2006*)

A lakásmaffiák bűncselekményeinek országos vizsgálata

– Szociológiai áttekintés és empirikus kutatás

(Nagy László Tiborral közösen)

(2003)

A lakásprivatizációval szélesre tárult az ingatlanpiac, de bűnelkövetők is felfigyeltek ennek lehetőségeire. Az úgynevezett lakásmaffia tevékenység a hajléktalanság problémája kapcsán került a közfigyelem előterébe. Az elmúlt évtizedben a lakáshitelek és energiaárak változásainak következtében a szegényebb háztartások súlyosan eladósodtak, kiszolgáltatottá váltak. A vizsgált elkövetési magatartások többsége csalás, de gyakran megvalósul köz- és magánokirat-hamisítás, zsarolás, kényszerítés, személyi szabadság megsértése is. A jogi, intézményi környezetben valamint a sértettek magatartásában számos olyan tényező fedezhető fel, amelyet a bűnelkövetők eredményesen kihasználnak. Az ingatlancsalások bizalmatlanságot keltenek az alkotmányos jogrenddel szemben, ezért leküzdésük a társadalom alapvető érdeke. A lakásmaffia elleni kezdeményezések sorában meg kell emlékeznünk a BRFK Kaptár-alosztálya, a megyei rendőrségek, az illetékes parlamenti vizsgálóbizottság, a sértettek ügyét felkaroló civil szervezet valamint a szakmai kamarák munkájáról és javaslatairól. Az úgynevezett lakásmaffia bűnözés empirikus vizsgálatának eredményei alapján megállapítható, hogy e bűnözési szindróma nem csupán a fővárosra és környékére korlátozódik. Ugyanakkor nem beszélhetünk egy, az egész országot behálózó lakásmaffiáról sem. A gyakran összetett cselekmények megítélésénél a legnagyobb problémát a bizonyítási nehézségek, a szemléletbeli különbségek okozzák. Az oksági tényezők között kiemelkedő jelentőségű a sértettek közrehatása, valamint az ügyvédek (közjegyzők) szerepe.

(*Kriminológiai Tanulmányok 41., 2004*)

A roma kisebbség egyes szociológiai és kriminológiai problémái

– Kutatásáró összefoglalás

Az elmúlt hat év kutatási eredményeit összegező tanulmány a bevezetőben megállapítja, hogy a romák egész Európában problematikus csoportot alkotnak, az integrációjukra tett kísérletek csak részben bizonyultak sikeresnek. Magyarországon a cigány-kérdés a 18. század óta foglalkoztatja a társadalompolitikát, de helyzetükben csak a 20. század második felében mutatkozott jelentős változás. A lassan javuló szociális tendenciák a rendszerváltás időszakában visszafordultak. Miközben a cigányság politikai tényezővé vált, elitjei ma még nem kellően érettek a hatékony érdekképviseleti munkához. A cigányság hátrányos helyzete demográfiai,

egészségügyi, oktatási, munkaügyi, településpolitikai területen egyaránt feszültségeket gerjeszt, ennek ellenére máig nem született átfogó integrációs koncepció, jóllehet a kutatás megteremtette ennek feltételeit. A jogvédelem és az antidiszkriminációs törvénykezés számos kérdést vet fel. A tanulmány befejező részében a szerző reprezentatív empirikus kutatásokra támaszkodva a börtönben fogvatartott magyar és cigány származású férfi elkövetők kriminológiai szempontú összehasonlítását végzi el.

A cigányság a magyar kriminológiai kutatásban 1970-2001

– Kutatástörténeti vázlat

A tanulmány bemutatja a cigányokkal kapcsolatos kriminológiai kutatás történetének fontosabb mozzanatait a 70-es évektől napjainkig. A 60-as évek közepétől a kutatás elsősorban rendőri célokat szolgált, előterében a romák cselekményei álltak, amelyeket a rendőri zsargonban "cigánybűnözésnek" fogalmazódtak meg. A korabeli politika tagadta a cigányság etnikai vonatkozásait, miközben ezek a szakigazgatásban túldimenzionálódtak. A köznapi nyilvánosságban a cigányság bűnöző etnikumként jelent meg, ami hátráltatta integrációját és erősítette az előítéleteket. A 70-es majd a 80-as években egyre erőteljesebben kritikai tendenciák mutatkoztak, amelyek a halmozottan hátrányos helyzet, majd a társadalmi beilleszkedési zavarok kutatásaiban összegződtek. A 90-es évek kutatásaiban előtérbe kerültek az etnikai félelmek és előítéletek, amelyekre nem utolsó sorban civil szervezetek és külföldi tudományos tapasztalatok hívták fel a figyelmet. Ezek figyelembevételével indultak vizsgálódások a rendőrségi modellek kapcsán, és elméleti értelmezési kísérletek a cigányság és rendőrség viszonyának újradefiniálására. Az etnikai vonatkozású hivatalos adatgyűjtés tilalmának kimondásával a kutatás empirikus irányba fordult, és világossá vált, hogy a börtönök lakosságának mintegy harmada-fele biztosan cigány származású. A mai kutatás egyre inkább a romák viktimizációjára irányul, amihez hozzájárul a jogállami intézményrendszer kiépülése is.